

PRÁVO DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ A OCHRANA VÝSLEDKŮ VĚDECKÉ PRÁCE

Workshop pro administrativní a vědecké pracovníky

VŠCHT

Jiří Čermák

18. dubna 2017

Výsledky vědecké práce - čím mohou být a jak mohou být chráněny

- 1) Literární či vědecké dílo, software (autorské právo)**
- 2) Vynález či objev** (patent, užitný vzor, topografie polov. výrobků)
- 3) Design a vzhled (výrobku)** (průmyslové vzory)
- 4) Označení (výrobku, výrobce)** (ochranná známka, obchodní firma)
- 5) Ostatní** (know-how, obchodní tajemství, plemena, odrůdy...)

AUTORSKÉ PRÁVO

(Dílo literární a vědecké, jeho ochrana a užití)

1. Předmět ochrany - co je chráněno

Autorské dílo, zvukový a zvukově obrazový záznam

(+ televizní vysílání, umělecký výkon, databáze)

Definice díla - v podstatě vše (fotografie, text, software, hudební a filmové klipy)

- kritérium jedinečnosti (test: vytvoří nezávisle na sobě dvě osoby to samé?)
- kritérium původnosti (**fotografie, počítačové programy**, databáze)
- +
- výtvar / výsledek tvůrčí činnosti autora (člověka, fyzické osoby)
- +
- vyjádřeno ve vnímatelné podobě (hmotná, elektronická... nesmí jít jen o „tvůrčí myšlenku“)

Původnost je splněna vždy, pokud nejde o plagiát. Jedinečnost skoro vždy (viz test výše). Lze tedy říci, že ochrana je velice široká.

Chráněna jsou i:

- i. části díla
- ii. nedokončená díla
- iii. některé názvy děl (Krakatit) a názvy postav (Rumcajs, Křemílek a Vochemůrka) (splňují-li obecná kritéria)
- iv. překlady děl (nejde-li o překlad strojový nebo „otrocký“)
- v. zpracovaná díla

=> „kumulace práv“: práva autora díla původního + práva autora díla nového (např. překladatele)

Nehraje roli, nemá vliv na rozsah ochrany:

- i. podoba vyjádření díla (hmotně, elektronicky...)
- ii. délka/rozsah díla (má význam u citací - viz dále)
- iii. „umělecká“ hodnota díla
- iv. registrace / neregistrace díla
- v. uvedení/neuvedení tzv. výhrady autorských práv (C) *copyright*...

Výjimky:

- není dílem: vzorce, myšlenky, postupy
- bez ochrany: úřední dílo (zákony, soudní rozhodnutí), lidová tvořivost, kroniky, polit. projevy...

České technické normy - zvláštní ochrana dle zákona č. 22/1997 Sb.

- i. označeny ČSN
- ii. oznámeny ve Věstníku Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví

České technické normy nebo jejich části vydané na jakémkoliv nosiči smějí být (pokud zvláštní zákon nestanoví jinak) rozmnožovány a rozšiřovány jen se souhlasem (pověřené právnické osoby, se souhlasem Úřadu)

Autorskoprávní ochrana je velmi široká - u jakéhokoliv obsahu, který je z důvodů vědeckého, marketingového, vzdělávacího, zábavního atp. „zajímavý“, lze důvodně předpokládat, že je autorskoprávně chráněn.

2. Rozsah ochrany

2.1 Čím je chráněno

(1) **autorské právo**

(2) práva související s autorským právem (zvukový, zvukově obrazový záznam, výkonní umělci atp.)

(3) práva k databázi

– majetková práva = **užít dílo + udílet licenci k užití díla jiným osobám**

(právo rozmnožovat, rozšiřovat, pronajímat, půjčovat, vystavovat, sdělovat veřejnosti + další)

– osobnostní práva

zejména právo na autorství, nedotknutelnost díla

V zásadě jakékoliv smysluplné nakládání s dílem je jeho „užitím“, které (až na výjimky - viz dále) podléhá souhlasu autora či jiné oprávněné osoby (tzv. nositele práv).

2.2 Povaha ochrany

Užití díla je možné jen se souhlasem (licencí) autora (nositele práv)

Užití: velmi široké pojetí, zahrnuje v podstatě jakékoliv smysluplné nakládání s dílem

- rozmnožování („kopírování“) (v jakékoliv podobě)
- rozšiřování (ve hmotné podobě)
- půjčování a pronájem (ve hmotné podobě)
- vystavování (v hmotné podobě)
- sdělování veřejnosti (v nehmotné podobě) (internet, televizní a rozhlasové vysílání)

Pozor: nehraje roli, zda je dílo užíváno pro výtěžné či nevýtěžné účely, v rámci obchodní činnosti či nikoliv, pro „bohulibé“ účely (charita atp.) a podobně!

2.3 Jak dlouho je dílo chráněno

Smrt autora či trvale (osobnostní) / 70 let po smrti autora (obecně) (majetková)

pozor na speciální případy:

- spoluautorství, kolektivní díla atp.
- díla na kterých vázne více práv (např. hudební nahrávka = práva autora hudby a textu, práva výkonných umělců (zpěv, instrumentalisté), práva nahrávací společnosti jako výrobce zvukového záznamu)

Spoléhat na vypršení autorských práv je velmi ošidné; možné jen snad u klasických literárních děl (viz www.gutenberg.org)

3. Výjimky z ochrany

Příklady výjimek, které se v praxi nejčastěji uplatní (mohou uplatnit) při užití cizího díla:

3.1 Volná užití

- rozmnožování pro osobní potřebu
 - i. ne: počítačový program, elektronická databáze
 - ii. jakákoliv forma díla (hmotná i nehmotná)
 - iii. osobní potřeba (ne podnikání, ne přímý či nepřímý zisk)
 - iv. pouze fyzická osoba
- ?? legální vs. nelegální zdroj ??

- rozmnožování na papír pro vnitřní potřebu
 - i. pouze hmotná forma (tisková rozmnoženina)
 - ii. fyzická i právnická osoba (i podnikající)
 - iii. vlastní vnitřní potřeba
 - iv. nevztahuje se na notový záznam :)

Typicky: fotokopie, opisy atp. pro účely vnitrofiremního užití, NE užití ve vztahu ke klientům, obchodním partnerům, v publikacích pro klienty atp. (t.j. nikdy NE veřejně)

Výjimka kryje i vytištění původně elektronického díla na tiskárně a jeho užití ve hmotné (papírové) podobě

3.2 Citace

- malá citace
 - i. pouze výňatky
 - ii. není účelově omezeno
 - iii. vždy v odůvodněné míře (přiměřenost)

- velká citace
 - i. výňatky i drobná celá díla
 - ii. pouze vyučování, vědecký výzkum

v obou případech: uvedení jména autora, název díla, pramen (je-li to možné)

*Posouzení přiměřenosti - podle povahy díla, jeho rozsahu
(neexistují přesná pravidla)*

3.3 Školní dílo

viz dále

Ostatní výjimky z práva autorského ve vztahu k literárním dílům v rámci této prezentace nepraktické či nepoužitelné (zpravodajská licence, knihovní licence, licence pro zdravotně postižené, atp.)

4. Užití cizího díla

Na co si dát pozor aby nedošlo k zásahu do práv třetí osoby:

Test:

1. jde o volné dílo?
2. vztahuje se na užití výjimka?

Pokud je odpověď NE na obě otázky, je s největší pravděpodobností třeba získat licenci

4.1 Cizí dílo (dílo vytvořené jinou osobou než zaměstnancem či žákem / studentem)

Licence; licenční smlouva

- písemná forma nutná jen u výhradní licence, je třeba ji ale doporučit vždy
- ústně, po internetu (click-wrap licence), klasicky písemně
- co, jak, kde, na jak dlouho, v jakém rozsahu, výhradnost licence, možnost postoupit, možnost udělit podlicenci

Některá specifika licencí: místní rozsah (kde) - dálkový přístup, internet

Dílo vytvořená na objednávku (na základě smlouvy o dílo) - omezená licence pro objednatele (uživatele) přímo ze zákona; pouze pokud je stranou smlouvy (zhotovitelem) přímo autor (FO); jinak je to zauzlené

POZOR: Autorská práva nelze koupit, převést, prodat, postoupit. Vždy náleží autorovi. Ujednání o převodu (prodeji) autorských práv by bylo nejspíše v celém rozsahu neplatná. Licenční smlouvy jsou proto poměrně složité dokumenty.

4.2 Dílo vytvořené zaměstnancem

zaměstnanecké dílo

- dílo vytvořené zaměstnancem
- ke splnění povinností (ze pracovněprávního/ služebního) vztahu

Zaměstnavatel **automaticky** ze zákona vykonává majetková autorská práva, t.j. může do značné míry nakládat s dílem jako s vlastním

=> zaměstnanec není oprávněn dílo užít ani udělit licence

omezení zaměstnavatele:

- právo zaměstnance na dodatečnou odměnu
- k postoupení (převodu) těchto práv nutný souhlas zaměstnance (lze ale udělit předem)
- zpětná licence (pokud zaměstnavatel svá práva nevyužívá)

POZOR: Musí jít o dílo vytvořené zaměstnancem při plnění jeho povinností (ne jakékoliv dílo vytvořené zaměstnancem)

4.3 Dílo vytvořené žákem (studentem)

školní dílo

- dílo vytvořené žákem / studentem
- při plnění školních nebo studijních povinností (diplomové práce atp.)

učitel a žák spoluautoři: dílo zaměstnanecké (viz výše) a dílo školní

- škola je oprávněna užít školní dílo:
 - nevýdělečně
 - výuka, vnitřní potřeba (neveřejné užití => intranet ok)
 - DP, disertační práce atp. - zák. o vysokých školách (552/2005 Sb.)
 - => veřejně dostupné databáze prací na internetu
 - škola má vůči žákovi (studentovi) právo na udělení licence i na pro jiné způsoby užití za obvyklých podmínek

pokud žák (student) odmítá: soud

-
- žák je oprávněn užít školní dílo / udělit licenci třetí osobě:
 - jen pokud to není v rozporu s oprávněnými zájmy školy
 - ??? jak vykládat ??? (právo na označení díla, že vzniklo na škole v rámci projektu XYZ atp. , judikatura neexistuje)
 - právo školy na náhradu nákladů (např. zvýšené náklady spojené s vytvářením díla)

umělecké školy (sochy, výtvarná díla atp.)

5. Ochrana vlastního díla

5.1 Prokázání práv

vznik autorskoprávní ochrany automaticky (bez registrace)

= > prokázání existence práv

- publikovaná díla - většinou nebývá problém
- nepublikovaná díla
 - smlouvy, přípravné práce
 - dobrovolné registrace (notář, agentury) (např. při zasílání do soutěží, výběrových řízení atp.)

5.2 Nároky z porušení práv

Zejména:

- zdržovací a odstraňovací nároky
- náhrada škody (ušlý zisk - velmi špatně se prokazuje, různé fikce)
- zadostiučinění (v penězích)

6. Právní posouzení „výsledků výzkumu, experimentálního vývoje a inovací“

(Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací; RIV – Rejstřík informací o výsledcích)

Chráněným autorským dílem **bude**:

- (recenzovaný) odborný článek
- odborná kniha
- kapitola v odborné knize
- článek (ve sborníku)
- software (přesněji: počítačový program)
- audiovizuální tvorba (uplatní se vždy práva výrobce zvukově obrazového záznamu, k tomu případně i práva výkonných umělců a/nebo autorská práva)

Chráněným autorským dílem **pravděpodobně bude:**

- výsledky promítnuté do schválených strategických a koncepčních dokumentů VaVal orgánů státní nebo veřejné správy
- certifikovaná metodika
- specializovaná mapa s odborným obsahem (*jako dílo kartografické*)
- výzkumná zpráva a souhrnná výzkumná zpráva

Autorským dílem, ale **pravděpodobně bez ochrany** bude: (výjimka z ochrany - veřejný zájem):

- výsledky promítnuté do právních předpisů a norem
- výsledky promítnuté do směrnic a předpisů nelegislativní povahy závazných v rámci kompetence příslušného poskytovatele

Zda se na ně vztahuje výjimka z aut. ochrany z důvodu veřejného zájmu záleží na povaze výsledku (zejména zda má „obecnou závaznost“ nebo jen „doporučující povahu, slouží jen pro technickou normalizaci atp.“).

Může se ale na ně vztahovat zvláštní ochrana jako na české technické normy (viz výše).

7. Případové studie

- Mohu si stáhnout obrázky z internetu a použít je v naší publikaci?
- Je možné (za jakých podmínek) si vytvořit (a) na svém počítači (b) na sdíleném disku ve fakultní síti knihovnu článků, které mne zajímají?
- Mohu v našich materiálech použít (přetisknout) tiskové zprávy, které byly o nás vydány?
- Mohu pro kolegy ofotit a po fakultě rozšířit zajímavý článek, který mne zaujal?
- Vydal jsem v odborném periodiku článek „Jak se dožít 120 let“, jehož jsem autorem. Mohu jej použít na našich internetových stránkách bez souhlasu vydavatele tohoto periodika? V jaké podobě?
- Náš bývalý zaměstnanec pro nás psal články na různá témata, již u nás nepracuje. Můžeme tyto články dále užívat v našich publikacích?
- Můžeme použít odborné zprávy, které pro nás vypracoval externí pracovník, který není naším zaměstnancem? V jakém rozsahu?
- Objevil jsem v čínském časopise úžasný článek o přírodní „viagře“. Rád bych jej přeložil do češtiny a použil. Mohu tak učinit?
- Napsali jsme spolu s kolegou článek, rád bych jej otiskl v časopise „Lékař léčí, příroda uzdravuje“, ale on s tím nesouhlasí. Co mohu dělat?
- Rád bych vylepšil software, který je šířen jako „open source“. Přístup ke zdrojovému kódu mám. Na co si musím dát pozor?

PATENT, UŽITNÝ VZOR, TOPOGRAFIE POLOVODIČOVÝCH VÝROBKŮ

(Vynález)

8. Povaha ochrany (rozdíl proti autorskoprávní ochraně)

Patent, užitný vzor = tzv. průmyslová práva

charakteristické znaky:

- formální ochrana (ochrana vzniká zápisem)
- teritorialita (ochrana působí jen v daném státě / území)
- ochrana se vztahuje jen na „hospodářské využití“
- časová omezenost

PATENTOVÁ OCHRANA

9. Předmět ochrany - co je chráněno

Vynález

není zákonná definice, ale ne každý objev je vynález (viz dále)!
vynálezu, který je možno chránit, musí splňovat tyto podmínky:

- i. technické řešení
- ii. novost
- iii. vynálezecká činnost
- iv. průmyslová využitelnost

9.1 Technické řešení

„implicitní podmínka“ - vyplývá z ostatních podmínek (není explicitně uvedena); intuitivní technická povaha, „přínos do stavu techniky“ (postačí, že jde o „technické řešení netechnického problému“)

Příklady, kde nejde o „technické řešení“:

i. objev

- „určení neznámých, objektivně existujících jevů, vlastností, zákonitostí světa“
- sám o sobě NELZE CHRÁNIT PATENTEM
- objev ale může vest k vynálezu (objevím vlastnost látky, zjistím, že vlastnost lze použít k tomu a tomu ...)

Pozor: často dochází k rozporu mezi požadavkem na publikaci objevu (vědecká sféra) a požadavkem na novost vynálezu (viz dále)

ii. matematické metody

- abstraktní metoda, není technickým řešením
- postupy založené na matematických metodách ale mohou být patentovatelné (kompresce zvuku či obrazu atp.)

iii. vzhled, estetické ztvárnění (design)

- možnost ochrany průmyslovým vzorem

-
- iv. metody výuky, organizační opatření
 - v. plány, pravidla a hraní her
 - vi. obchodní modely, obchodní metody, způsob vykonávání činnosti

vii. počítačové programy

- samy o sobě NELZE CHRÁNIT PATENTEM (jiný přístup např. v USA)
- autorskoprávní ochrana
- ALE: vynálezy implementované počítačem (*computer implemented inventions*)
 - program, spuštěný na HW (počítači) má schopnost způsobit technický efekt (přesahující interakci mezi HW a SW)
 - počítačové simulace (technické konstrukce, nervové sítě atp.)
 - zpracování obrazu
 - propojení člověka a stroje (robotické ruky atp.)

viii. způsoby chirurgického nebo terapeutického ošetřování, diagnostické metody

- vyjmuto dohodou (nepovažuje se za technické řešení)
- zájem na volném šíření a užívání

9.2 Novost

absolutní, celosvětová novost řešení s ohledem na daný stav techniky
nejde o stav zapsaný či chráněný, ale skutečný !

presumuje se, netřeba prokazovat (prokazuje se opak v řízení)

- 1) KDY (rozhodný okamžik): datum priority (datum práva přednosti)
- 2) CO: stav techniky

9.2.1 rozhodný okamžik (datum priority, datum práva přednosti)

- den podání přihlášky („priorita“)
- zakládá právo přednosti vůči třetím stranám (viz dále)
- novost se zkoumá ke stavu **jeden den před podáním přihlášky**
- praktické problémy: jak rychle a v jakém stavu podat patentovou přihlášku?

zabránit tomu aby mne někdo předešel vs. mít přihlášku dobře promyšlenou a připravenou
ochranné lhůty: 6 měsíců

- zveřejnění na výstavě (ne jakákoliv výstava, Úmluva o mezinárodních výstavách)
- zveřejnění v důsledku zneužití třetí osobou

Pozor: Ochranná lhůta se nevztahuje ani na zveřejnění v odborném tisku!

9.2.2 stav techniky

- vše, k čemu byl **umožněn přístup veřejnosti**, a to jakýmkoliv způsobem (písemně, ústně, faktickým využíváním...)
- kdekoliv (ČR, jinde...)
- žádné omezení co se týče formy, jazyka

=> patentové rešerše (rešerše na novost)

Zpřístupnění veřejnosti:

„aspoň jeden člen veřejnosti k ní může získat přístup a pochopit ji, pokud není vázán mlčenlivostí“

=> před podáním přihlášky je třeba dbát na zachování mlčenlivosti, kritérium utajenosti vyhovuje kritériu utajenosti (tj. nejde o zpřístupnění veřejnosti)

- vnitřní užití nebo šíření v rámci podniku / firmy
- testy
- přednášky, konference - jen pokud jsou účastníci vázání mlčenlivostí, není povolen záznam („Fyzikální čtvrtky“ by tuto podmínku nesplňovaly)
- sdělení právnímu zástupci / patentovému zástupci
- starší nezveřejněné patentové přihlášky v zahraničí
 - starší patentové přihlášky v ČR - ANO (i když budou zveřejněny po datu přednosti „mé“ přihlášky)

Praktické problémy: Informace uveřejněné na internetu (možnost měnit v čase)

9.3 Vynálezecká činnost

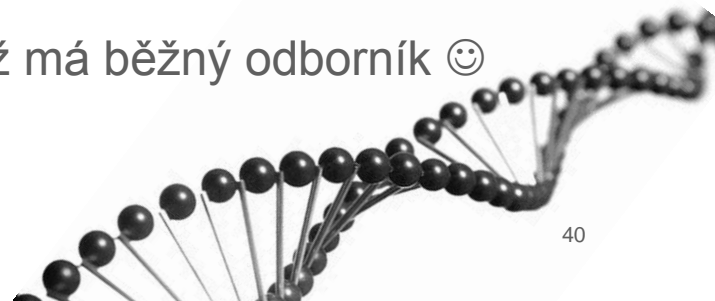
co to, kruciš, znamená, že má jít o výsledek „vynálezecké činnosti“?

= pokud pro odborníka nevyplývá zřejmým způsobem ze stavu techniky

„vynálezecký krok“, „záblesk genia“ „nezřejmost pro osobu mající obvyklé dovednosti“, „za hranicemi běžné řemeslné nebo inženýrské práce“

presumpce nezřejmosti (není-li zřejmost přihlašovaného vynálezu prokázána, má se za to, že je výsledkem vynálezecké činnosti)

- odborník
běžný profesionál
- (ne)zřejmost (pro odborníka)
musí obsahovat více důvtipu a dovednosti, než má běžný odborník 😊

9.4 Průmyslová využitelnost

- možnost opětovně vyprodukovat / vyrobit
- míra užitku / ekonomický přínos nejsou rozhodné

Užitný vzor

= „malý patent“

alternativa k patentu, stejné nároky, stejná ochrana

hlavní rozdíly (výhody a nevýhody):

(+/-) není zjišťována novost ani úroveň tvůrčího řešení (=> UV je zkoumán jen formálně a ostatní náležitosti jsou předmětem výmazového řízení)

(+) rychlost, finanční náročnost

(+) novost: není na překážku zveřejnění vynálezu v období 6 měsíců před podáním přihlášky

(-) bezprostřední zveřejnění

(-) širší okruh výluk z ochrany (biologické reproduktivní materiály, „způsob“ (výroby))

(-) kratší doba ochrany (max. 10 let)

(-) rizikovost, nejistota

10. Podnikový vynález

- obdobný koncept jako u zaměstnaneckého díla (viz výše)
- zaměstnavatel má právo na patent
- zaměstnanec: povinnost vyrozumět zaměstnavatele
- zaměstnavatel: musí právo na patent uplatnit (3 měsíce) (jinak se „vrací“ zaměstnanci)
- zaměstnanec: právo na dodatečnou odměnu

11. Právní posouzení „výsledků výzkumu, experimentálního vývoje a inovací“

(Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací; RIV – Rejstřík informací o výsledcích)

11.1 Výsledky chránitelné patentem nebo užitným vzorem

- patent - podivná kategorie výsledku (jde o vynález, jemuž je udělena ochrana)
- ověřená technologie
- užitný vzor - dtto patent
- prototyp, funkční vzorek

11.2 Výsledky **nechránitelné** patentem nebo užitným vzorem

- počítačový program
- certifikovaná metodika (výjimky možné)
- léčebný postup

12. Případové studie

- Mohu si patentovat kolo - nikdo jej patentované nemá, tak mi v tom nic nebrání, ne?
- Naše technické řešení se po roce ukázalo jako obchodně velmi úspěšné. Můžeme si jej patentovat, aby nám jej neokopírovala konkurence?
- Máme již udělený patent v ČR, chceme získat patent v USA, je to možné?
- Máme patent v ČR a USA, konkurence vyrábí a prodává své výrobky, které naše technické řešení zahrnuje, v Indii. Můžeme tomu zabránit?
- Podali jsme patentovou přihlášku a zjistili jsme, že po nás konkurence podala přihlášku užitého vzoru ke stejnému technickému řešení. Co máme dělat?
- Konkurence má zapsaný patent na technické řešení, které jsme vymysleli my a brání nám v prodeji našich výrobků s tvrzením, že my porušujeme jejich patent. Co máme dělat?
- Užíváme veřejně technické řešení již čtyři měsíce, uvažujeme o ochraně tohoto řešení. Je to možné?

..... Dotazy?

Jiří Čermák

jiri.cermak@bakermckenzie.com

Děkuji za
pozornost !!

